

VERANTWOORDELIJKHEID IS EEN DEUGD

voorbereiding Maatschappelijke Stage

Inhoud

Inleiding.....	1
Verantwoordelijkheid – Maatschappelijke stage	2
Opbouw handleiding	2
Les 1: Introductie Maatschappelijke Stage	3
Les 2: Interview stagiaire.....	4
Les 3: Voorbereiden gesprek stagebegeleider en samenwerken	4
Uitvoering maatschappelijke stage	4
Les 4: Reflectie op de maatschappelijke stage.....	5

Inleiding

De lessenserie over de deugd verantwoordelijkheid is ontwikkeld binnen het project Moreel Competent van het lectoraat Morele Vorming.

Het is aan te bevelen deze lessen een maand voor de stage te geven.

Het lectoraat Morele Vorming richt zich op morele vorming in het onderwijs aan kinderen in de leeftijd van vier tot en met achttien jaar en op de opleiding voor dit beroepsdomein in het Hoger Pedagogisch Onderwijs (in het bijzonder de opleiding pabo). Het lectoraat wil een bijdrage leveren aan de verbetering van de pedagogische professionaliteit van de leraar (in opleiding). Daarbij wordt in het bijzonder een deugdethische benadering beproefd, mede in relatie tot de christelijke levensbeschouwing.

Het project Moreel Competent is een tweejarig innovatieprogramma wat grotendeels gefinancierd is door een RAAK-subsidie. Het programma richt zich op de morele vorming van leerlingen in het voortgezet onderwijs, en dan met name op de rol van de docent daarin. Aanleiding is de vraag van leraren naar bruikbare tools om jongeren voor te bereiden op hun rol in beroep en samenleving. Binnen het project spitst zich dit toe op het functioneren van leerlingen op school en in maatschappelijke en beroepsgerichte stages. De motivatie daarvoor werd door een docent als volgt onder woorden gebracht: *“Leerlingen worden bij hun eerste baan nogal eens ontslagen vanwege hun houding. Het is daarom van groot belang dat we goed aandacht besteden aan de ontwikkeling van morele competenties bij leerlingen.”*

Er zijn verschillende leskaternen ontwikkeld om de docent te ondersteunen. Bij elk katern vormt een deugd het uitgangspunt.

Verantwoordelijkheid – Maatschappelijke stage

Voor de lesbrief maatschappelijke stage is gekozen voor de deugd verantwoordelijkheid omdat dit mooi past de doelstellingen van maatschappelijke stage.

Aanspreekbaar zijn op een taak of een zaak

Wij denken bij 'verantwoordelijkheid' al snel aan de vraag wie ergens verantwoordelijk voor is en hoe ver die verantwoordelijkheid gaat. Wie kan aansprakelijk gesteld worden als het mis gaat en wie moet opdraaien voor de schade? Maar bij verantwoordelijkheid als deugd gaat het over de positieve houding die maakt dat je voorbeeldig verantwoordelijk bent. Verantwoordelijkheid is dan de houding van zorg en aandacht voor een zaak of een taak. Je kunt verantwoordelijk zijn voor de planten in de vensterbank, de sleutel van de school of de klas die je is toevertrouwd. Voor goede verantwoordelijkheid moet je zorg willen dragen voor het goede verloop van iets (dat de deur op slot gaat) of voor het welzijn van personen (ontwikkeling en groei van de leerlingen in je klas). Als je verantwoordelijk bent, zie je de waarde in van datgene waarvoor jij de verantwoordelijkheid draagt. Je doet je werk alert en grijpt in als het nodig is. Verantwoordelijk zijn betekent ook dat je aangesproken kunt worden op wat je doet.

Tussen nalatigheid en overbezorgdheid

Wanneer je een optimale houding hebt ontwikkeld van zorg en aandacht voor een zaak of taak, weet je het juiste midden te vinden tussen twee uitersten. Aan de ene kant staat nalatigheid. Je bekommert je niet om de zaken waarvoor je verantwoordelijkheid draagt. Je bent niet betrokken en voelt je ook niet aangesproken. Aan de andere kant staat overbezorgdheid. Je bent dan voortdurend bang dat het niet goed gaat. Je voelt je overal verantwoordelijk voor, waardoor je uiteindelijk nergens écht verantwoordelijk voor kunt zijn. Je kunt ook te veel verantwoordelijkheden hebben. Goede verantwoordelijkheid houdt het midden tussen nalatigheid en overbezorgdheid. Je bekommert je om zaken die belangrijk zijn en weet je verantwoordelijkheden reëel in te schatten, zodat je je taken goed kunt volbrengen.

Verantwoordelijkheid gaat samen met verstandigheid

Verantwoordelijkheden verschillen. Voor de minister-president zal het midden anders uitvallen dan voor iemand die een middag op de hond van de burens moet passen. Want de besluiten van de minister hebben grote gevolgen. De voorbeeldig verantwoordelijke is ook altijd verstandig: hij heeft oog voor de situatie en voor het doel. Je kunt je zo fixeren op een verantwoordelijkheid dat je het risico loopt het brede verband uit het oog te verliezen. Een leerkracht die zijn verantwoordelijkheid neemt voor het leerproces van een leerling die extra zorg nodig heeft, kan daar helemaal in opgaan. Hij heeft dan niet in de gaten dat de rest van de klas aandacht te kort komt. Je kunt ook zozeer op je eigen verantwoordelijkheid gefixeerd zijn dat je de zelfstandigheid van de ander uit het oog verliest. Optimale verantwoordelijkheid houdt in dat taken of zaken die ons zijn toevertrouwd de juiste zorg en aandacht krijgen.

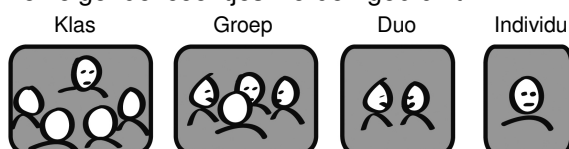
Opbouw handleiding

Doelen, werkvormen en materialen

Bij elke les worden de doelen en werkvormen beschreven. Ook wordt per les aangegeven of naast het leerlingmateriaal nog extra materiaal nodig is.

Per opdracht is in het leerlingmateriaal aangegeven of de opdracht is bedoeld voor de klas als geheel, voor een groep, een duo of een individu.

De volgende icoontjes worden gebruikt:

Lesonderdelen

Per les wordt aangegeven wat u als inleiding kunt gebruiken, waar de kern van de les uit bestaat en hoe u de les kunt afsluiten. Tenslotte wordt bij sommige lessen een variatie op een onderdeel van de les aangeboden.

Doelstellingen

Leerlingen zijn zich bewust van hun taak in de maatschappij
leerlingen zien het belang van de maatschappelijke stage
leerlingen zien het belang van de deugd verantwoordelijkheid in vaardigheden
Leerlingen kunnen persoonlijke ontwikkelpunten formuleren m.b.t. de maatschappelijke stage
Leerlingen kunnen met elkaar samenwerken in samenwerkingsopdrachten
Leerlingen zijn in staat persoonlijke meningen te presenteren aan anderen houdingen
leerlingen tonen verantwoordelijkheid in de stagepraktijk
leerlingen kunnen reflecteren op hun eigen handelen, op hun samenwerken en het handelen van anderen

Indien scholen werken met een digitaal portfolio is het aan te bevelen om het stageboek te digitaliseren en foto's te laten maken van de posters.

Bovendien kan een digitaal stageboek mooi worden aangevuld met digitale foto's.

Les 1: Introductie Maatschappelijke Stage

Doel	– De leerlingen kunnen omschrijven wat maatschappelijke stage is – De leerlingen kunnen omschrijven wat onder de deugd verantwoordelijkheid wordt verstaan.
Werkvorm	– Opdrachten
Materiaal	– Computer, beamer, internet voor filmpje – Memoblaadjes – Eventueel poster

Inleiding

Begin de les met een filmpje met daarbij een aantal vragen (keuze maken uit onderstaande filmpjes)

<http://www.youtube.com/watch?v=vOI9qeoJim0>

Trefwoorden: maatschappelijke stage / ministerie van OCW / informatiefilm / leerlingen
http://www.youtube.com/watch?v=oSDGISVH5Q0&feature=player_embedded#

Trefwoorden: maatschappelijke stage / MaS / Goed voor elkaar

Voor het filmpje in een klein klassengesprek informeren naar ervaringen / kennis over maatschappelijke stage.

Indien gewenst staan er ook op de site www.sire.nl verschillende filmpjes over maatschappelijke betrokkenheid.

Na afloop het filmpje nabespreken.

Toelichten deugd verantwoordelijkheid

Stel vragen op welke manier verantwoordelijkheid terug kan komen in de

maatschappelijke stage.

Voorbereiden interview

Voorbereiden interview met iemand die de maatschappelijke stage heeft gedaan.

- Laat de leerlingen eerst in groepjes op memoblaadjes 10 vragen bedenken.
- Vervolgens mogen zij die ophangen op het bord.
- Daarna deze vragen klassikaal uitwisselen, rubriceren en bespreken.

Er kan gedacht worden aan vragen als:

- Welke dingen waren leuk?
- Wat was moeilijk?
- Wat werd er van je verwacht?
- Kreeg je ook eigen verantwoordelijkheid?
- Kwam je ook nalatigheid tegen?
- Kwam je ook overbezorgdheid tegen?
- Hoe zijn eventuele problemen opgelost?
- Hoeveel tijd werd er aan besteed? ...

Les 2: Interview stagiare

Doel	- De leerlingen horen vanuit de praktijk leerpunten van de maatschappelijke stage (o.a. met betrekking tot verantwoordelijkheid)
Werkvorm	- Inter
Materiaal	-

Organiseer een interview voor de klas met iemand die maatschappelijke stage heeft gedaan.
Probeer duidelijke afspraken te maken over de manier van uitnodigen, verwelkomen, indelingen van het lokaal, het vragen stellen. Het heeft de voorkeur om leerlingen dit te laten

organiseren en uitvoeren.

Bespreek na het interview wat leerpunten zijn voor een eventuele stage en welke punten worden herkend in huidige (bij)baantjes. Probeer de focus te leggen bij verantwoordelijkheid.

Les 3: Voorbereiden gesprek stagebegeleider en samenwerken

Doel	- De leerlingen worden voorbereid om een goed eerste gesprek te hebben met de stagebegeleider
Werkvorm	- Vraaggesprek - Oefenen gesprek - Samenwerkingsopdrachten
Materiaal	- Papier voor visitekaartje

Voorbereiden gesprek stagebegeleider en samenwerken

- Voor een goed verloop van de stage is het belangrijk dat er duidelijke afspraken worden gemaakt met de stagebegeleider van het stageadres.
- Probeer samen met de leerlingen vragen te bedenken die nodig zijn voor een goed verloop van de stage.
Denk aan:
  - Wat wordt er van de leerlingen verwacht?
  - Welke verantwoordelijkheden krijgen zij?
  - Welke afspraken zijn er nodig omtrent kleding, houding, ...

Oefenen

- Oefen vervolgens het gesprek tussen de stagebegeleider en de leerlingen.
- Dit oefenen is zinvol omdat de leerlingen moeten leren dat een volwassene anders benaderd moet worden en er voor een echt antwoord de leerlingen moeten doorvragen.

Samenwerken

- Laat de leerlingen de opdracht over samenwerken maken

Visitekaartje

- Laat de leerlingen individueel hun eigen visitekaartje maken

Uitvoering maatschappelijke stage

Tijdens de maatschappelijke stage moeten de leerlingen een stageboek invullen. Geef aan dat dit zorgvuldig moet gebeuren en dat dit na de stage op school ingeleverd moet worden.

Les 4: Reflectie op de maatschappelijke stage

Doel	– De leerlingen reflecteren op de uitgevoerde stage
	– De leerlingen kunnen hun (leer)ervaringen presenteren
Werkvorm	– Uitvoeren van diverse opdrachten
	– Presenteren door leerlingen
Materiaal	– Papier voor het maken van posters

Poster maken

De leerlingen maken in tweetallen een poster over de maatschappelijke stage en verantwoordelijkheid. Misschien voor sommige leerlingen niet makkelijk, maar het is aan te raden om de leerlingen uit te dagen dit zo zelfstandig mogelijk uit te laten voeren.

Leerlingen moeten voordat ze aan de poster beginnen te werken duidelijk geïnformeerd worden over fase 2, de expositie

Expositie

Stel tijdig een werkgroepje (ongeveer 4 leerlingen) aan dat verantwoordelijk is voor het inrichten van de “expositie”

Expositie: leerlingen presenteren aan elkaar hun posters. Vervolgens formuleren zij hun

eigen leerpunten die tenslotte klassikaal worden besproken

Beoordeling maatschappelijke stage aan de hand van:

Stageboek
Poster

Tip

Indien scholen werken met een digitaal portfolio is het aan te bevelen om het stageboek te digitaliseren en foto's te laten maken van de posters.

Bovendien kan een digitaal stageboek mooi worden aangevuld met digitale foto's.

Colofon

Dit katern is tot stand gekomen in het kader van het RaakPubliek-project Moreel Competent. Het is geschreven in opdracht van het Lectoraat Morele Vorming van de Gereformeerde Hogeschool Zwolle. Het lectoraat doet praktijkgericht onderzoek, ontwikkelt kennis en verzorgt lezingen, publicaties en cursussen op het gebied van morele vorming in het onderwijs.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het lectoraat.

We hebben geprobeerd alle eigenaars van de illustraties te achterhalen. Mocht u kunnen aantonen dat u rechten heeft op illustraties, dan verzoeken wij u dit te melden aan via lectoraatmv@gh-gpc.nl.

Auteur

Drs. Gerrit van der Meulen
(Greijdanus Zwolle en lid van de kenniskring van het Lectoraat Morele Vorming)

Vormgeving

METJE Grafisch ontwerp & advies

Aan het project werkten mee:

Elsbeth Dreschler-Nijhuis, Tonnie Haanappel, Arend van Zwieten (Greijdanus Zwolle), Bert van Minnen (Gomarus College Groningen), Janco Zijlstra (Nuborgh College Elburg), Eize Stamhuis en Pieter Vos (Lectoraat Morele Vorming).

In deze reeks katernen zijn verschenen:

Groeien in deugden | Hoe wil je zijn?

Verantwoordelijkheid is een deugd | Maatschappelijke stage

Maat is een deugd | De kunst van het genieten

Vriendschap is een deugd | Van twee kanten

Eerlijkheid is een deugd | Wie ben jij online?

Respect is een deugd | Voor de (w)aardigheid

Liefde is een deugd | Liefde en seksualiteit

Zorg voor milieu is een deugd | Afval in de natuur

Zwolle, 2010